

«ТАСДИҚ МЕКУНАМ»

Ректори Донишгоҳи давлатии
омузгории Тоҷикистон ба номи
Садриддин Айни муҳтарам

Ибодуллозода А.И.

« 16 » августи соли 2024

ТАҚРИЗИ

муассисаи пешбар ба диссертатсияи Аҳмедҷонова Мушараф Абдурасуловна дар мавзӯи “Вижагиҳои сохторию маъноии “Фарҳанги тоҷикӣ-русӣ”-и А. В. Старчевский”, ки барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD) – доктор аз рӯи ихтисоси 6D020500 - Филология (6D020502 – Забони тоҷикӣ) пешниҳод гардидааст.

Мутобиқати муҳтавои диссертатсия ба ихтисос ё соҳаи илм. Диссертатсияи Аҳмедҷонова Мушараф Абдурасуловна дар мавзӯи “Вижагиҳои сохторию маъноии “Фарҳанги тоҷикӣ-русӣ”-и А.В. Старчевский” ба шиносномаи ихтисоси 6D020500 - Филология (6D020502 – Забони тоҷикӣ) комилан мутобиқат менамояд.

Дар шароити кунунӣ дар забоншиносии тоҷик таҳқиқи фарҳангҳои гуногуни баҷомонда аз даврони пешин дар ҳар шакл ва сатҳу сифат яке аз масъалаҳои мубрам ба шумор меравад. Зеро бо шинохти онҳо мақому манзалат ва манзараи забон дар он давр ва дар муҳити амалкарди муаллифон муайян ва муқаррар карда мешавад, ки ин амал ба боландагиву мондагории забон низ мусоидат хоҳад кард. Оид ба фарҳангномашиносӣ ва истилоҳоти марбути он корҳои таҳқиқотие анҷом ёфта бошад ҳам, вале дар хусуси “Фарҳанги тоҷикӣ-русӣ”-и А.В. Старчевский ва вожаи истилоҳоти мансуби он таҳқиқоти илмӣ ба назар намерасад. Аз ин назар, фарҳангномашиносӣ, ки яке аз масъалаҳои мубрами ҳама давру замон ба ҳисоб рафта, махсусан, дар замони муосир бо суръат гирифтани раванди ҷаҳонишавӣ бархӯрди фарҳангу тамаддунҳо ва муносиботи ахлоқии забонӣ аз масъалаҳои муҳимме мебошад, ки аз диди улуми ҷомеашиносӣ, бавижа, забоншиносӣ ниёз ба таҳқиқ доранд. Баррасӣ ва пажӯҳиши фарҳангномаҳо ва хусусияти онҳо на танҳо барои шиносондани забон ва ҳифзи вожаи истилоҳот, балки барои тарбияи насли наврас ва тақвияти мондагории забони тоҷикӣ дар шарҳу баёни вожаҳои соҳаҳои мухталифи ҳаёти мардуми тоҷик низ иқдоми муҳим ва

саривақтӣ мебошад.

Дар диссертатсияи мавриди тақриз роҷеъ ба фарҳангшиносии тафсири ва фарҳангшиносии тарҷумавӣ мухтасаран маълумот дода, ҷойгоҳи фарҳангшиносии тарҷумавии тоҷикӣ-русӣ, таърихи пайдоиш ва ташаккули фарҳангшиносии тоҷикӣ-русӣ дар забоншиносии тоҷик ва забоншиносии рус тасниф ва мулоҳизаҳои ҷолиб пешниҳод гардидааст.

Саҳми шахсии докталаб дар ҳалли масъалаи илмӣ ё коркарди проблемаи илмӣ бо арзёбии аҳамияти он. Саҳми шахсии докталаб дар ҷараёни таҳқиқ баръало намоён аст. Ҳаҷм ва сохтори умумии диссертатсия, мубрамияти интихоб ва зарурати гузаронидани таҳқиқ, дараҷаи омӯзиши он дар илми забоншиносӣ, ҳадаф ва вазифаҳои асосии масоили таҳқиқшаванда, мавзӯ, масъалаҳо ва соҳаи таҳқиқ, навгониҳои таҳқиқ ва аҳамияти назариявӣ амалии он, инчунин, нуқтаҳои асосии ба ҳимоя пешниҳодшаванда ва хулосаву натиҷагириҳои муаллиф мавқеи илмӣ ёро нисбат ба мавзӯи мавриди таҳқиқ инъикос намудаанд. Саҳми шахсии муаллифи диссертатсия, ҳамчунин, дар омӯзиши назарияҳои олимони гузаштаву муосири ватанию хориҷӣ дар робита ба мавзӯи баҳс, таҳлил ва муқоисаи онҳо, омода намудани мақолаву маърузаҳои илмӣ доир ба мавзӯи таҳқиқшуда зоҳир мегардад. Муҳаққиқ дар таҳияи равиши илмӣ масъалаҳои дар рисола матраҳшуда аз усулҳои таҳлилу таҷзия, муқоиса, шарҳу тафсир, омориву мушоҳидавӣ ва синхронӣ диасинхронӣ истифода намудааст.

Дар маҷмӯъ, метавон таъкид намуд, ки дар диссертатсияи Аҳмедҷонова Мушараф Абдурасуловна бо як равиши муназзами илмӣ масъалаҳои сохтор ва мафҳуми вожаи истилоҳоти марбут ба “Фарҳанги тоҷикӣ-русӣ”-и А.В. Старчевский, инчунин, муқоисаи онҳо бо дигар осори фарҳангии мардуми тоҷик ба риштаи таҳлил кашида шуда, мақсади ниҳой ба даст омадааст.

Натиҷаҳои мушаххаси илмӣ, ки барои он ба докталаб додани дараҷаи илмӣ дархостшаванда имкон дорад. Диссертатсияи мавриди назар мувофиқи талаботи корҳои илмӣ дар доираи феҳристи ихтисораҳо, муқаддима, се боб, хулоса, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқ, рӯйхати адабиёт, номгӯи таълифоти муаллиф ва замима мураттаб гардидааст. Навовари диссертатсия, пеш аз ҳама дар он зоҳир мешавад, ки бори нахуст дар илми забоншиносии тоҷик ба фарҳангномашиносӣ, ҳамчун илми мустақили забоншиносӣ нигоҳ карда, заминаҳои ташаккули фарҳангномаҳои тарҷумавӣ дар мисоли “Фарҳанги тоҷикӣ-русӣ”-и А.В. Старчевский мавриди таҳқиқ қарор гирифтааст,

инчунин, аввалин бор хонандаи тоҷикро бо нахустин фарҳанги тоҷикӣ-русӣ ошно карда, дар бораи он маълумоти муфассали илмӣ манзур шудааст. Дар рисолаи мазкур хусусиятҳои “Фарҳанги тоҷикӣ-русӣ”-и А.В. Старчевский, ҷиҳатҳои фарқкунандаи он аз дигар фарҳангҳои тарҷумавӣ бо иштибоҳоти он нишон дода шуда, ба таври ҳамзамонӣ ва таърихӣ таҳлил карда гардидааст.

Аҳаммияти назариявии таҳқиқ. Дар диссертатсияи мазкур масъалаҳои назарӣ ва амалии яке аз самтҳои мубрами илми забоншиносӣ, фарҳангшиносӣ ва истилоҳшиносӣ таҳқиқ шудааст. Фарҳанги тарҷумавӣ дорои вазифаву аҳаммияти ос буда, барои ошноии хонанда бо забони дигар ва таркиби луғавии он судманд аст. Он метавонад барои сайёҳону мусофирон ва омӯзандагони забон ёрии назарию амалӣ расонад, зеро он очерки мухтасари грамматикаи забони тоҷикиро фаро мегирад.

Аҳаммияти амалии таҳқиқ. Маводи рисолаи мазкурро ба ҷуз суханшиносон, инчунин коршиносони масъалаҳои таърих, ҷуғрофия, сиёсатшиносӣ, иҷтимоъшиносӣ, роҳбаладони сафарҳо дар фаъолияти кории худ метавонанд ҳамчун дастури соҳавӣ мавриди қорбарӣ қарор диҳанд, зеро вожаву истилоҳоти самтҳои мазкур таҳлили амиқ шудаанд. Ҳамчунин, устодони риштаи забоншиносии муассисаҳои таҳқиқотӣ ва таълимӣ метавонанд хулосаҳои пажӯҳишро мавриди истифодаи худ қарор диҳанд.

Боби аввали диссертатсия, ки «**А. В. Старчевский ва фаъолияти фарҳангшиносии ӯ**» унвон дорад, шомили 4 фаслу 6 зерфасл аст. Нахустин фасли боби мазкур «Фарҳангшиносии тоҷикӣ-русӣ ва таърихи он» буда, дар хусуси вазъи имрӯзу дирӯзи ин соҳа баҳс мекунад. Дар ин фасл қайд мегардад, ки таҳияи фарҳангнома бо забони тоҷикӣ дар Россия ба аҳди Пётри яқум рост меояд. Дар ҳамин давра дар ҳавошии фарҳангҳои назари «Мачмаъ-ул-фурс»-и Қосим ибни Ҳоҷӣ Муҳаммад Кошонӣ Сурурӣ, ки соли 1600 м. таълиф ёфта, дар он 80 сатр матни русӣ ва тарҷумаи қариб 50 моддаи луғавӣ ба назар мерасад.

Фасли дувуми боби яқум «**А. В. Старчевский ва фаъолияти эҷодии ӯ**» ном дорад. Дар ин фасл Алберт Викентевич Старчевский ҳамчун журналист, қомуснигор, донандаи бисёр забонҳои Аврупову Шарқ дар тамаддуни рус ва ҷаҳон муаррифӣ гардида, доир ба фаъолиятҳои илмиву адабии Алберт Старчевский, бавижа, аз айёми донишҷӯӣ бо забонҳои лотинӣ ва фаронсавӣ асарҳои таърихиву ҳуҷҷатӣ таълиф карданаш маълумот оварда шудааст. Тибқи маълумоти ин фасл “А. В. Старчевский махсус барои тамоми баҳрнавардони бандарҳои Аврупо, Осиё ва Африқои Миёна бо 50 забон толмач (фарҳанг)-и баҳрнавард мураттаб

намуд, ки ин забонҳоро хуб медонист ва бо онҳо озод сухан меронд” (дисс., с. 39).

Диссертант дар фасли сеvуми боби аввали рисола, ки «**А. В. Старчевский - фарҳангшинос**» ном дорад, дар бораи саҳми ин олим дар рушди тақомули фарҳангшиносии тарҷумавии асри XIX маълумотҳои нав ва ҷолиб дода шудааст. А. В. Старчевский аввал бо омӯзгорӣ, рӯзноманигорӣ ва таҳқиқи грамматикаи забонҳои хешу ғайрихеш машғул гардида, ба фарҳангшиносии тарҷумавӣ 40 сол омодагӣ дида, соли 1866 бо фармоиши Қумондонии таълими ҳарбии Сарситоди Вазорати мудофияи Империяи Россия луғатеро бо номи «Переводчик с русского языка на персидский» (Тарҷумони русӣ ба форсӣ) таҳия карда, аз нашр баровардааст, ки он аз 171 саҳифа ва 2 қисм иборат аст. Худи ҳамон сол (1866) китоби «Переводчик с русского языка на китайский»-ро ба нашр мерасонад, ки ин ҳам аз лиҳози сохтор ба асари аввала айният дорад. Ҳамин тариқ, фаъолияти фарҳангшиноширо идома дода, А. В. Старчевский қариб 20 луғатномаю муҳовара таҳия намудааст.

Баҳси фасли чаҳоруми боби аввал, ки «**А. В. Старчевский ва мақоми «Ҳамсафари намояндаи рус дар Осиёи Миёна» дар байни фарҳангҳои дигари ӯ**» ном дорад роҷеъ ба вижагиҳои фарҳангшиносии ин асар мебошад. Дар фасли мазкур қайд шудааст, ки: Старчевский Адалберт чун донандаи хуби забонҳои Шарқу Ғарб аз солҳои 50-и садаи XIX фаъолиятро ба забонмӯзиву вожагундорӣ равона сохта, аз забонҳои гуногун бештар аз 700 ҳазор калимаю ифодаи заруриро фароҳам оварда, ба фарҳангшиносӣ шуруъ менамояд ва паси ҳам чанд луғат чоп мекунад. Аз ҷумла, агар бо супориши ҳукумати Россияи подшоҳӣ аз солҳои 60-уми асри XIX бештар 70 луғати тарҷумавии русӣ бо забонҳои дигар омода ва чоп шуда бошад, аз онҳо 20-тоашро Старчевский таҳия менамояд, ки «Переводчик с русского на персидский», «Спутник русского человека по Средней Азии» аз ҷумлаи онҳоянд (дисс., с. 49).

Боби дувуми диссертатсия «**Фарҳанги тоҷикӣ-русӣ**»-и **А. В. Старчевский ва вижагиҳои сохтори он**» унвон дошта, диссертант дар ин боб дар се фасли алоҳида доир ба усулу шеваҳои асосии фарҳангшиносии «Фарҳанги тоҷикӣ-русӣ»-и А. В. Старчевский ва сохти моддаҳои луғавӣ таҳлилу баррасӣ анҷом дода, дорои маводи зиёди забонӣ, этнолингвистӣ ва таърихӣ будани фарҳанги мазкурро нишон додааст. Диссертант бо така ба манобеъ ин нуктаи ҷолибро зикр кардааст, ки: “Дар асри XIX забони тоҷикӣ чун забони давлатдорӣ аморати Бухоро дар тамоми соҳаҳои ҳаёти ҷомеа ва расонаҳои давлатӣ мавриди истифода қарор дошт.

Хусусиятҳои грамматикӣ забони тоҷикӣ дар қисми очеркҳои китоб равшан карда шудааст. Бинобар он, мураттиб дар фарҳанг танҳо бо тарҷума ва тавзеҳи калимаҳои алоҳидаи ин забон ва баргардони онон машғул шудаасту бас” (дисс., с. 82).

Вижагиҳои муҳимми фарҳанги мавриди таҳқиқ қарор гирифтаи Старчевский дар панҷ банд чунин бозшуморӣ шудаанд:

Аввалан, бо вучуди фарҳанги алоҳида буданаш он бо ҳамгунҳои худ як муҷалладро ташкил додааст...

Сониян, он бо луғатҳои забонҳои ғайр ҳамчилд шуда, дар охир ҳамашонро чамбаст карда, маълум кардааст, ки сарчашмаи иқтибосоти кулли он забонҳо забони тоҷикӣ мебошад, зеро ҳатто дар забонҳои туркӣ ва тоторӣ низ шумораи зиёди вожаҳо тоҷикӣ аст. Аз ин лиҳоз, метавон гуфт, ки забони тоҷикӣ пас аз забони арабӣ дуҷумин забонест, ки дар рушди таркиби луғавии забонҳои мазкур саҳми назаррас дорад ва луғатҳои мавриди таҳлил далели қотеанд.

Солисан, ҳам вожаҳои забони асл ва ҳам вожаҳои тарҷумашуда, ё худ ҳам калимаҳои тоҷикӣ ва ҳам калимаҳои русӣ бо ҳуруфи кириллӣ омадаанд, ки ин ҳам дар фарҳангшиносии он замон падидаи нодир буд.

Чаҳорумин хусусияташро дар ин мебинем, ки он бо вучуди фарҳанги филологӣ буданаш, барои коршиносони соҳаҳои дигар таҳия гашта, серсоҳа мебошад ва унсурҳои зиёди муҳовара низ ба назар мерасад.

Панҷум, дар он серистеъмолтарин калимаҳои забони тоҷикӣ интихоб ва баргардон шуда, бархе аз моддаҳои луғатӣ баробари тарҷума тавзеҳ низ ёфтаанд (с. 86-87).

Мураттиби фарҳанг кӯшидааст баробари тарҷумаву тафсири калима мавқеъ ва мавриди аслии онро дарёфта, бо дарназардошти вижагиҳои маъноиву тобишҳои мухталифаш ба он маълумоти зарурии таърихӣ, ҷуғрофӣ, иҷтимоӣ, сиёсӣ, этнографию этнологӣ илова кардааст: **бәнарәсь** (банорас)-матои нимшоҳиест, ки дар ҳошияҳои сафедаш рахҳои кабуд дорад; танҳо дар Бухоро тайёр карда мешавад ва бари болояш хати рост дорад (Фарҳанг, с.696).

Ба луғат қабл аз ҳама унсурҳои умумистеъмолу маъмурии мардуми маҳаллӣ, ки дар ҳаёти ҳамаҷуз ва фаъолияти намояндагони Россияи подшоҳӣ дар аморати Бухоро истифода мешуданд, ворид гардидаанд: **аабь** (об)-вода (685), **аамаль**-(аъмол)-действия, деяния, поступок (684); **авамь** (авом)-народ (685), **ибтида кердәнъ** (ибтидо кардан) начинания (728). Зимни таҳияи асар А. В. Старчевский ба ҳодисаҳои савтӣ низ аҳамият додааст (п-б, м-б, м-н): **гәһрәбэ** (қаҳрабо)-янтарь (703), **каспь** (касб) **кердань**-учить, учиться (731), **имшәбь** (ин шаб)-в эту ночь (725) ва ғ.

Боби севуми диссертатсия зери унвони «**Фарҳанги тоҷикӣ-русӣ**»-и **А. В. Старчевский ва вижагиҳои маъноии он**» омадааст, аз 5 ҷасл иборат мебошад. Дар ҳар кадом аз ҷаслҳо як гурӯҳи муайяни луғот мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд. Луғоти таснифшуда дар панҷ ҷасл ба тартиби зер оварда шудаанд: **Вожаҳои ифодагари мафҳумҳои умумӣ ва иҷтимоӣ** дар фарҳанг (**авамъ** (авом, Фарҳанг, с.686), **авқатъ** (авқот 688), **баҳана** (баҳона, 693), **баҳаръ** (баҳор, 693), **вакыа** (воқеа, 702)). **Вожаҳои ифодагари номи касбу кор ва масолеҳи онҳо** (**бәхурчи** (бахурчи, 698), **һырфэ-варъ** (ҳирфавар, 710), **дәва-ханэ** (давохона, 711), **рәвикар** (равикор, 759)). **Вожаҳои ифодагари номҳои ченаки ҳаҷму вазн, андоза ва шумора** (**мәнъ** (т. ч. батманъ=8 пуд, 741), **даха** (волость, 714); **Коканъ** (монета, 783)); **Калимаҳои ифодагари номҳои маъмуриву ҳуқуқӣ ва ҳарбӣ** (**аһданамерастастыкь-кердәнъ-ратифирковать договоръ** (687), **шэбъ-хунъ-ночная атака** (798), **эһатэ кердәнъ** (799)). 2. **Калимаҳои маъмуле, ки имрӯз ба маъние архаизмҳо ё мунҳасир гаштаанд:** **азимэть-кердәнъ**, -решиться (687), **азрь-кердәнъ**-представлять, выражать, подвернуть, покорить (688)). **Калимаҳои ифодагари номи набототу ҷонварон** **афлисинъ** (афлесун, 692), **бәнәфшә** (бунафша, 696), **бангъ** (банг), **гюлькяшгаръ** (гули Қошгар, 707)).

Се равиши тарҷумаи калимаҳои тоҷикӣ ба русӣ ҷолиби диққат аст, ки гаронарзиш будани онро таъкид менамояд. Ба иттилои диссертант ин равишҳо: агар калимаи тарҷумашаванда умумиистеъмол бошад барои нафари рус дарки он душворие наорад, танҳо бо як муодили русӣ қаноат кардааст. Сониян, гурӯҳи калимаҳое, ки бо як калимаи русӣ маънову моҳияти вожаи тоҷикӣ кушода нашавад, ду-се муодили дигарро низ ҳамчун далел барои исботи фикри худ меорад. Севум, калимаи вижагии этнографӣ, маъмурию идорӣ ё суннатӣ дошта бошад, баробари тарҷума тавзеҳи мухтасари он низ дода шудааст.

Хулосаи диссертатсия дар 12 банди мушаххас натиҷагирӣро аз таҳқиқоти илмӣ фаро гирифтааст. Ҷанбаи бандҳои хулосаи мушаххас ва равшану возеҳ ифода ёфта, яке дигарро пурра менамояд, ки ин аз оғаҳии назарияи илмӣ соҳиби диссертатсия дарак медиҳад.

Мувофиқи низомнома дар охири диссертатсия тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқ дар 3 банд оварда шуда, ба назар гирифтани мавриди корбурд қарор додани онҳо назарияву амалияи бахши истилоҳшиносӣ ва калимасозиву вожанигорӣ илмӣ забоншиносӣ тоҷикро метавонад боз ҳам такмил ёбад.

Дар феҳристи адабиёт зикри теъдоди муайяни сарчашмаҳои илмиву фарҳангномаҳо, мақолаву васоити таълимӣ, бавижа, таҳқиқоти судманд роҷеъ ба мавзӯи пажӯҳиш оварда шуда, ин ҳолат бевосита аз дониши

васеъ ва огоҳии комили муаллиф дар таҳқиқи кори диссертатсионӣ дарак медиҳад.

Аён гардид, ки истифодаи теъдоди зиёди пажӯҳишҳои илмии марбут, маводи фаровони таҳлилӣ ва назарии мустақилонаи муҳаққиқ роҷеъ ба андешаҳои бархе аз мутахассисони соҳа дар дохили диссертатсия мустақилияти андешаи ўро дар раванди таълифи рисола таъмин намудааст, ки ин ҳолат яке аз ҷанбаҳои муҳимми таҳияи рисолаҳои таҳқиқотии замони муосир ба ҳисоб меравад ва дар навбати худ муҳим мебошад.

Маълум аст, ки аз назари илмӣ баҳои воқеӣ дода тавонистан ба ҳаллу фасли масъалаи матраҳшаванда аз муҳаққиқ дар баробари дониши фаровон идроки баланди забониро тақозо мекунад. Аз мутолиаи диссертатсия ба таври равшан ошкор шуд, ки муаллифи он аз уҳдаи иҷрои ин вазифаи басо муҳим ба таври қонеъкунанда баромадааст. Тарзи гузориши масъалаҳо ва таҳлилу баррасиҳои муаллиф аз он шаҳодат медиҳанд, ки ў дорои заковату завқи махсуси забоншиносӣ ва хоссатан, вожашиносиву маъношиносӣ мебошад. Аз ӯн ҷиҳат, диссертатсияи Аҳмедҷонова Мушараф Абдурасуловна дар мавзуи “Вижагиҳои сохторию маъноии “Фарҳанги тоҷикӣ-русӣ”-и А.В. Старчевский”-ро метавон яке аз пажӯҳишҳои муҳим ва тоза дар баҳши фарҳангномашиносиву вожанигории забони тоҷикӣ унвон намуд, ки бо равиши хос, сабки сода, корбурди маводи фаровони матолиб ва сарчашмаҳои муҳимми илмӣ рӯйи кор омадааст.

Аз номгӯйи мақолаҳои соҳиби диссертатсия бармеояд, ки муҳаққиқ давоми солҳои зиёд ба ин масъала саруқор гирифтааст ва нашри мақолаҳои зиёди ў (3 мақолаи тақризшаванда ва 6 мақола дар маҷаллаҳои дигари илмӣ) роҷеъ ба масоили мухталифи фарҳангнигорӣ дар маҷаллаву маҷмуаҳои илмӣ ба эътирофи вай ҳамчун муҳаққиқи ҷӯё ва пӯё далолат мекунанд. Дар баробари ин, иштироки муаллифи диссертатсия дар конференсҳои илмии сатҳҳои гуногун низ ба мустақилияти назари илмӣ вай роҷеъ ба мавзуи мавриди таҳқиқ ишора мекунанд.

Хулоса, дар диссертатсияи Аҳмедҷонова Мушараф Абдурасуловна дастовардҳои илмӣ назаррас буда, равишҳои фарҳангнигорӣ ва истилоҳоти марбути он аз назари забоншиносӣ муайян ва аз ҷиҳатҳои мухталиф баррасӣ карда шудааст. Мундариҷаи рисолаи мазкур аз нигоҳи банду баст мувофиқи матлаб тарроҳӣ гардида, бобу фаслҳо ва зерфаслҳои диссертатсия ба мазмуну муҳтаво, мақсаду вазифа ва ҳадафҳои унвонҷӯ пурра мувофиқат мекунанд ва дар таҳияи он таносуб низ риоя гардидааст.

Бо вучуди чунин афзалиятҳо, ҳангоми мутолиаи диссертатсия ва автореферати он баъзе нуктаҳои баҳсталаб ва камбудихо ба чашм хӯрданд, ки ба назари мо, ислоҳи онҳо ҳангоми чун монография ба чоп ҳозир кардани кор, боиси беҳтар шудани сифати он хоҳад шуд:

1. Дар бисёре аз ҳолатҳо пас аз воҳидҳои туфайлӣ: бавижа, дар ин хусус, махсусан, дар натиҷа (саҳ. 17, 24, 31, 54, 98...) аломати вергул гузошта нашудааст, ки аломати вергул дар ин сурат аҳаммияти синтаксисӣ-маъноӣ дорад.

2. Дар диссертатсия риоя нагардидани имлои калимаҳои охирашон мушаддад (ҳангоми дар охирашон илова шудани садонок), аз қабилӣ хосӣ (хосси), хосаи (хоссаи) ва ғ., (дар саҳифаҳои 16, 26, 28, 41...) ба назар мерасанд. Инчунин, дар рисола баъзан вожаҳои иқтибосӣ бо “ӯ” оварда шудаанд, мисли: ўзбекӣ, ғўза (саҳ. 50, 52, 67...) ва ғ. бо “ӯ” навишта шудааст (ва ин қоида дар калимасозӣ низ бояд риоя шавад), ки мувофиқи имлои амалкунанда ғалат ҳастанд.

3. Диссертант дар муқаддима назари Бобомуродов Ш. ва Мухторов З.-ро ислоҳ кардан мехоҳад, вале баръакс худ ба иштибоҳ роҳ медиҳад: “Мурағибони «Фарҳанги истилоҳоти забоншиносӣ» ба маъноӣ фарҳангномашиносӣ истилоҳи «луғатнигорӣ»-ро муносиб донистаанд, ки он қадар саҳеҳ нест, зеро нигоштан дар фарҳангҳо ба ифодаи шинохтан, омӯхтан, таҳқиқ кардан, пажӯҳидан наомадааст [169, ҷ.2, 911]. Он ба маъноӣ аввали лексикология баробар аст” (саҳ. 10).

Дар ин ҷо диссертант ба ду ғалат роҳ додаст: аввалан, фарҳангномашиносӣ ва луғатноманигорӣ мутародифи якдигаранд, дувум, ин ду истилоҳ ба маъноӣ “лексикология” баробар нестанд, луғатнигорӣ (лексикорафия) равиши тартиб додани фарҳангномаҳоро (китобҳои луғатро) меомӯзад ва лексикология (луғатшиносӣ) луғат (калима)-ро пеш аз ҳама аз назари маънӣ меомӯзад.

4. Адабиёти форсӣ ё арабиро, ки бо хатти кириллӣ ба нашр нарасидааст, ба хатти кириллӣ додан нодуруст аст. Ҳар китобе, ки ба забон ё хатти дигар нашр шудаасту ба хат ва ё забони мавриди истифода баргардон ва нашр нашудааст, он бояд дар шакли асл нигоҳ дошта шавад. Бавижа, агар ин талабот нисбат ба адабиёти арабиасл бошад; зеро алифбои ниёгон барои мо тоҷикон аҳаммияти миллии дорад. Ниг.: адабиёти рақами 29, 30, 144, 146 дар Феҳрасти адабиёти истифодашуда.

5. Диссертант дар Феҳрасти адабиёти истифодашуда адабиёти илмиро бештар аз ҳисоби адабиёти русӣ пур кардааст, дар ҳоле ки баъзе аз адабиёти ба забони тоҷикӣ нашршудаи (муосир ва классик) ва марбут

ба мавзӯ аз назари ӯ берун мондааст. Ҳатто дар боби аввал аз “Фарҳанги Сурурӣ” ёд мешавад, вале дар Феҳрасти адабиёти истифодашуда ба назар намерасад.

6.Забон, услуб, нигориш ва имлои диссертатсия илмӣ аст, вале дар он гоҳе ғалатҳои китобатӣ ва техникӣ ба назар мерасад (с.44, 62, 86, 93, 30).

Бояд ишора кард, ки камбудҳои мазкур арзиши илмии диссертатсияро коҳиш намедиҳад, зеро мавзӯ ҳалли ниҳоии хешро ба дараҷаи зарурӣ ёфтааст. Бо дарназардошти бартариҳои таъкидшуда, диссертатсияи Аҳмедҷонова Мушараф Абдурасуловна дар мавзӯи “Вижагиҳои сохтори маъноии “Фарҳанги тоҷикӣ-русӣ”-и А.В. Старчевский” пажӯҳиши анҷомёфтаи мустақил нав ва актуалӣ буда, дар сатҳи матлуби илмӣ таълиф гардидааст.

Автореферати диссертатсия ва мақолаҳои интишорнамудаи муаллиф, ки 3 адади он дар маҷаллаҳои тақризшавандаи КОА-и назди Президенти ҶТ ба таъб расидаанд, мундариҷаи асосии диссертатсияро инъикос мекунанд. Рисола бо муҳимият, навоариҳои илмӣ ва арзиши назариву амалии худ ба талаботи КОА-и назди Президенти ҶТ мувофиқ буда, муаллифи он ба дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD) – доктор аз рӯи ихтисоси 6D020500 - Филология (6D020502 – Забони тоҷикӣ) сазовор аст.

Мутобиқати таҳассуси илмии довталаб ба дараҷаи илмӣ. Таҳассуси илмии довталаб Аҳмедҷонова Мушараф Абдурасуловна ба талаботи бандҳои 21 ва 21(1)-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти рақами №295 аз 26-июни соли 2023, тасдиқ шудааст, мувофиқ буда, муаллифи он ба дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD) – доктор аз рӯи ихтисоси 6D020500 - Филология (6D020502 – Забони тоҷикӣ) лоиқ мебошад.

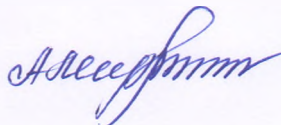
Хулоса, сохтори диссертатсия ва дастгоҳи илмии он дар умум ҷавобгӯ ба талаботи Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти № 267 аз 30-юми июни соли 2021 ва тағйири иловаҳо ба он таҳти №295 аз санаи 26-уми июни соли 2023 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ буда, муаллифи он барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD) – доктор аз рӯи ихтисоси 6D020500 - Филология (6D020502 – Забони тоҷикӣ) сазовор аст.

Тақризи муассисаи пешбар дар асоси муқаррароти бандҳои 76-79 ва 81-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон №267 аз 30.06.2021, тасдиқ гардидааст, таҳия ва пешниҳод шудааст.

Тақриз аз ҷониби номзади илмҳои филологӣ, дотсенти кафедраи назария ва амалияи забоншиносии Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни Раҳмонов Бахтиёр Нурмаҳмадович омода гардида, дар ҷаласаи кафедраи мазкур санаи 26-уми августи соли 2024, суратҷаласаи №1 муҳокима ва тасдиқ гардид. Дар ҷаласаи кафедра иштирок доштанд – 11 нафар. Натиҷаи овоздиҳӣ: «тарафдор» - 11, «зид» - нест, «бетараф» - нест.

Раиси ҷаласа:

номзади илмҳои филологӣ, дотсент, мудир
кафедраи назария ва амалияи забоншиносии
Донишгоҳи давлатии омӯзгории
Тоҷикистон ба номи С. Айни

Шерализода Адолат
Шерали

Ташхисгар:

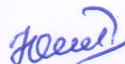
номзади илмҳои филологӣ, дотсенти
кафедраи назария ва амалияи забоншиносии
Донишгоҳи давлатии омӯзгории
Тоҷикистон ба номи С. Айни

Раҳмонов Бахтиёр
Нурмаҳмадович

Котиби илмӣ ҷаласа:

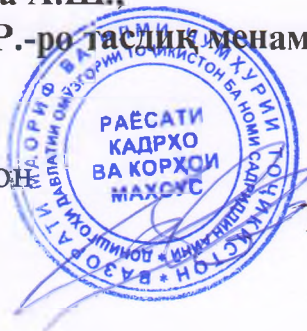
номзади илмҳои филологӣ, и.в. дотсенти кафедраи
назария ва амалияи забоншиносии
Донишгоҳи давлатии омӯзгории
Тоҷикистон ба номи С. Айни

Юсупов Шоҳин
Раҳимбердиевич

**Имзоҳои дотсентон Шерализода А.Ш.,
Раҳмонов Б.Н., ва Юсупов Ш.Р.-ро тасдиқ менамоем:**

Сардори раёсати кадрҳо
ва корҳои махсуси Донишгоҳи
давлатии омӯзгории Тоҷикистон
ба номи С. Айни

Мустафозода Абдукарим

Суроғи муассисаи пешбар:

Нишонӣ: 734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ 121,
Почтаи электронӣ: info.tgpu.tj,
Сомонаи расмӣ: www.tgpu.tj
Тел.: +992 (37) 224 13 83
«26» августи соли 2024